

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Collegium Universi Juris Canonici

Engel, Ludwig
Salisburgi, 1693

Tit. 1. De vita & honestate Clericorum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61596](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61596)

LIBER III. DECRETALIU. TITULUS I.

De Vita & Honestate Clericorum.

Requam precedenti Libro de Actionibus & Judicijs Canonice tractatum est, nunc procedendo ad res Clericorum & Ecclesiarum, merito pramittitur Titulus de Vita & Honestate Clericorum, in quo disquirendum erit, quid nomen Clericale importet, & quam vivendi rationem exigit; de quo etiam in tribus sequentibus Titulis nonnulla particulatius tradentur.

SUMMARIUM.

1. Quis vide dicitur?
2. Clericorum appellatione an veniant omnes Ecclesiastici?
3. Clericus qualiter probetur?
4. Differentia inter Clericatum primitive Ecclesie & veterem.
5. Motus Concilij Trid. circa vitam & honestatem Clericorum.
6. De Tonsura & Corona Clericali.
7. De habitu & vestimentis Clericorum.
8. Clerici in manibus & quando teneantur habitum & rosarium deferre, si beneficium aut pensionem habeant?
9. Et quid, si non habeant beneficium.
10. Clerici debent abstinere a crapula & tabernis publicis.
11. Non debent interesse obscenus comediis, Saltatorum, Histrionum aut personarum esse.
12. Non debent esse Aleatores.
13. Arma que prohibeantur Clericis?
14. Clericus non debet esse avarus.
15. Pauperes ex divitiis Ecclesie alendi.
16. Alchibiticum aurum fieri & expendi prohibetur.
17. Clerici debent continenter & castè vivere.

Beatus Isidorus relatus in c. 1. dist. 21. Clericos, inquit hinc appellatos crederemus, quia Matihias sorte electus est, quem primum per Apostolos legimus ordinatum; Cleros enim Græcè Sors, Latine vero hereditas dicitur. Propterea ergo dicti sunt Clerici, quia de sorte Domini sunt, vel quia Domini partem habent; generaliter autem Clerici nuncupantur, qui in Ecclesia Dei deservunt. hec Isidorus.

Porro ex his ultimis Isidori verbis quaerit Panoritanus in Prefat. ad Rubr. hujus tit. Sylvest. v. Clericus n. 2. utrum in quavis materia vel Constitutione Clericorum

appellatione omnes omnino Ecclesiastici comprehendantur, adeoque etiam Prælati, Canonici & Regulares? Respondet: si ex subiecta materia, aliisque circumstantiis de mente Legislatoris constare non possit, tunc in dubio esse distinguendum inter materias favorabiles, & odiosas; in materia favorabili (V. g. si Princeps exemptionem à vectigalibus, aut alijs tributis & oneribus Clericis concedat) censet Clericorum appellatione omnes Ecclesiasticos comprehendendi; in materia verò odiosa tantum inferiores Clericos seculares, juxta vulg. c. odiosa, 15. de R. J. in 6. Ita in c. quia periculosum, 4. de Sent. excom. in 6. declaratur, quod

Hhh quod

quod nulla censura etiam contra Ecclesiasticos lata liget Episcopos, nisi specialis eorum mentio fiat. Et interdictio in Clerum lato non censi comprehensos Religiosos, nisi aut verba, aut causa interdicti aliud innuerent, rectè docet Sylvest. *V. interdictum. num. 17.* & Armilla eodem verbo. *n. 10.*

Interim tamen ea, quæ in hoc & similibus titulis de *Vita & Honestate Clericorum* dicuntur, ex naturali ratione non tantum de inferioribus Clericis, sed etiam quibuslibet alijs, maxime in dignitate constitutis, servatâ proportionè intelligenda sunt, utpote qui momente Apostolo *1. ad Tim. 3. & ad Titum 1.* debent esse irreprehensibiles, & in omnibus se ipsos præbere exemplum bonorum operum, ne, ut loquitur Concil. Trid. *sess. 24. de Reform. cap. 1. totius familie Domini Status & Ordo nutare incipiat, si, quod requiritur in corpore, non inveniatur in capite.*

Cæterum de diversis gradibus, dignitatibus, officijs, & prærogativis Clericorum in tit. de *Majõritate & obed. & sequentibus* inferius hoc eodem lib. prolixius tractabimus.

3 Item qualiter probetur Clericatus, si quis ignotus se clericum, aut sacerdotem attulerat: traditur in *Tit. de Clericis peregrinis.* & videri etiam poterit Joan. Honorius *h. 1. num. 2.* Si captus à Judice Laico se Clericum esse prætendat, isque semper antea clericaliter incedere solitus fuerit, incunctanter judici Ecclesiastico restituendus erit. Si verò mox ante capturam induerit vestes clericales, vel ne tunc quidem, manebit in captura judicis laici, sed cognitio super statu clericali ad Ecclesiasticum judicem pertinebit. *c. si Judex Laicus. 12. de Sent. excom. in 6.* Plura de privilegio Canonis & Fori Clericis competente explicantur in

Lib. II. *Decretalium Tit. de Foro* in Libro III. *Tit. de Immunitate Ecclesiastica,* & Lib. V. *Tit. de Sent. excom.* In hoc igitur titulo solum regule ad clericalem rectè intituendam præcipiuntur.

Advertere autem oportet rationem vendi, & institutum clericorum non esse nostris temporibus, quod fuit primitiva Ecclesia: etenim tunc juxta Scripturam & SS. Patrum testimonium, Apostoli, eorumque discipuli in communi unanimes in oratione, & in usibus eorum proprium possidebant, *Actibus Apostolorum 4. cap. legimus.* S. Hieron. *in c. duo simi. 7. cap. 12.* de Clericis sui temporis dicit, *quod & vestitu contenti nullam proprietatem tenentes habuerunt in communia.* Et confirmatur in *tit. tua. 8. c. scimus. 9. causa. 12. qua.* Eadem habet divus Augustinus *in ne de communi vita Cleric. capitula* referuntur in *c. nob. 10. c. dicitur. 11. d. causa. 12. q. 1.* Et S. C. *soft. in lib. 3. contra Monast. c. 1. per.* dicit: Ecclesiam Dei fuisse in *velut Monachalem Religionem.* In pauci docent apud Tambur. *de Juribus tom. 1. dub. 2. q. 3. & 4.* Apolos, si non omnia, saltem aliqua *nis, Consiliorumve Evangelicorum* emisisse.

Verum dilatata Ecclesia alius successus Clericorum, quibus concessum est separatim vivere, & proprium possidendum modo ea observent, quæ ad vitam honestatem à sacris Canonibus præcepta, & per Concilium Trid. *sess. 24. de form. c. 1.* innovata sunt.

In primis ergo & generaliter in Concilio Trid. *d. loco nihil est.*

E M

magis ad pietatem & Dei cultum
 officio instruat, quam eorum vita &
 exemplum, qui se divino ministerio de-
 dicant, cum enim à rebus seculi in
 alicui sublati locum conspiciantur,
 nec tanquam speculum reliqui oculos
 capiunt, ex usq; sumunt, quod imi-
 tentur. Quapropter, pergit Concilium,
 si dicit omnino Clericos in sortem Do-
 mini vocatos, vitam morisque suos
 comae componere, ut habitu, gestu, in-
 casso, sermone, aliisque omnibus rebus
 nihil nisi grave, moderatum, ac religi-
 osum plerumq; praesferant, ut eorum acti-
 ones civitatis adferant venerationem.
 Sed in ea, quae in specie Clericis vitanda sint,
 melius cognoscantur.

6. Not. I. Clericos debere tonsuram cleri-
 calem in capillis deferre, & quidem hæc
 tonsura olim erat per totum caput solâ co-
 rona in medio relicta, ut ex c. duo sunt. 7.
 cap. 12. q. 1. & c. prohibete. 21. dist. 23.
 colligit Barb. Juris Eccles. univ. lib. 1. cap.
 11. n. 7. de qua coronâ S. Hieron. in saepe
 cit. c. duo sunt. hanc coronam, ait, ha-
 bent Clerici ab institutione Romane Ec-
 clesie in signum regni, quod in Christo
 expectant, rasio verò capitis est tem-
 poralium depositio. Hodie autem usu pa-
 rum introductum est, ut Clerici sæculares
 modicum tantum circulum abrafum in su-
 periore parte capitis deferant. Sed licet per
 consuetudinem totalis capillorum abrafio
 soluta sit, non tamen propterea permissum
 est Clericis comam modo lascivo & mulie-
 ri laxare, juxta illud Apostoli. 1. ad Co-
 rinth. 11. v. 14. vir si comam nutrit, ig-
 nomia est ei, & in c. 4. & 7. hoc tit.
 omnis talis comæ & barbæ relaxatio severè
 prohibetur.

7. Not. II. quòd Clerici præter tonsuram
 debeant etiam habitum clericalem, id est,

vestimentorum decentem modum, & suo
 statui congruentem observare, non colore
 viridi, aut rubeo uti, non corrigis auri vel
 argenti ornatum, aut aliam superfluitatem
 habentibus, neque annulis in digitis, nisi
 quibus ob dignitatem, vel Gradum Docto-
 ratûs competit, cap. penult. h. tit. Cle-
 ment. 2. eodem. De reliquo autem certa
 forma togæ clericalis in jure statuta non
 reperitur, nisi quòd in d. cap. penult. h.
 tit. nimia brevitatis vel longitudo, aut or-
 natûs superfluitas reprobetur, & in c. pe-
 nult. dist. 23. veltis talaris, id est, quæ
 ad talos protendatur, Clericis convenire
 dicatur. Quare illæ vestes decent Clericos,
 quæ à communi usu proborum virorum,
 & consuetudine rationabili provincie, in
 quâ commorantur, reperiuntur admittæ, ut
 externus incessus magis modestiam & spi-
 ritualem vitam, quam pompam sæculi cum
 fidelium scandalo sapiat. Covar. Pract.
 quest. cap. 32. sub n. 7.

Quæres, an etiam Clerici in minoribus 8
 Ordinibus constituti teneantur habitum &
 tonsuram deferre? R. distinguendum esse,
 an tales Clerici beneficium Ecclesiasticum
 habeant, vel non? De ijs, qui beneficium
 habent, statuit Concilium Trident. sess. 14.
 de Reform. c. 6. quod si, postquam ab Epi-
 scopo suo moniti fuerint, honestum habi-
 tum clericalem non detulerint, per suspen-
 sionem ab Ordinibus, ac officio & benefi-
 cio, nec non, si semel correcti denud in hoc
 deliquerint, etiam per privationem officio-
 rum & beneficiorum possint coerceri.

Imò Sixtus V. in Bulla: Cum Sacra fan-
 cta. voluit, omnes Clericos beneficiatos
 & pensionarios, etiamsi necdum jus in be-
 neficio, sed tantum ad beneficium habe-
 rent, non deferentes habitum clericalem
 esse

esse ipso jure suis beneficiis privatos, sicut refert *Quar. in sum. Bull. V. habitus Clericalis*. Verum hanc Bullam non esse usi receptam, saltem quoad hoc, ut non deferens habitum sine ulteriore monitione Episcopi mox sit ipso jure beneficio privatus, credit *Garc. de Benef. p. 1. cap. 1. n. 23.* & ipse Sixtus V. paulò post aliam Bullam edidit, quæ incipit: *Pastoralis &c.* in qua obligationem deferendi habitum remisit *pensionariis*, quorum pensiones non excedunt annuatim summam 60. ducatorum auri de Camera, vel si excedant, necdum cum effectu exigi potuerint. Ubi advertendum, quòd Pontifex in hac posteriori Bulla loquatur solum de illis, quibus pensiones vel fructus, aut prædia Ecclesiastica in usum reservata sunt, qui non sunt propriè beneficiati, neque enim pensio, aut temporalis fructuum reservatio propriè beneficium vocari potest, ut infra tit. de *Præbendis*, dicemus. Ideòque non videtur omninò suffulisse vigorem prioris Bullæ, ex qua etiam tantum jus ad beneficium habens (qui utique nullos adhuc fructus percipit, ut etiam notavit *Brandenus in quest. super Concordatis Germaniæ q. 5. n. 32.*) tenetur ad habitum deferendum. Interim si ita alicubi constans & multi temporis usus sit, ut in minoribus constituti, si Canonici v. g. obtinuerint, in quibus vel investiti adhuc non sunt, vel residentiam non fecerunt, nec fructus percipiunt, habitum Clericalem non gestent, poterunt excusari ob non receptam Bullam; honestius tamen procul dubio facerent, clericaliter incedendo.

9 Porro Clerici in minoribus constituti, si beneficium Ecclesiasticum non habeant, ad deferendum habitum & tonsuram quidem non tenentur, sed privilegio fori, quòd scilicet coram iudice sæculari conveniri ne-

queant, non gaudebunt. *Trid. sess. 24. Reform. cap. 6.* Et licet Concilium de privilegio fori loquatur, idem etiam privilegio Canonis tenuisse, multi DD. firmanant apud *Paul. Laym. in Theol. de Excom. c. 5. sub n. 3.* ut percussio nem Clericum in excommunicationem incidat, nisi Clericus habeat conditionem in Concilio ad privilegium fori non rursus, eò quòd facilis amittatur privilegium Canonis, quàm fori, cum hoc divini sit, illud tantum positivum. Præter à delatione habitus & tonsuræ excusatio set imminens grave periculum, ob quod esse foret habitum transformari, vel in paupertas, aut adversa valetudo, quæ tunc rasuram non toleraret. *Quar. de additione. Zypæus in Analsi juris beneficij. h. tit. n. 7.*

Not. III. Quòd, cum habitus Clericalis non faciant Monachum, aut Clericum, sed bona & religiosa conversatione, ideòque ad honestatem vitæ Clericalem spectet, ut omnes Clerici de Clericali à crapula & ebrietate abstinere, nam ebrietas mentis inducit excessum & libidinis provocat incentivum, dicitur in *c. à crapula. 14. h. tit.* Unde debent tabernas publicas, nisi ex causa necessitatis frequentare. *c. non oportet. 2. c. Clericis 4. dist. 44.* convivia quoque ea tantum Clericis sacri Canones permittunt, quæ in charitatis & amicitia honesta, quam in meslationis & ingurgitationis gratia. *cap. convivium. 6. dist. 44.* & S. Hieronimus in *Epist. ad Nepotianum de vita Clericorum cap. 12.* hortatur Clericos, ut, si sint contemni, potius sint confusio Christianorum in meretricibus, quam vivere in prosperis.

Not. IV. Quòd Clerici non debent tendere nimis, histrionibus, choros-

modis obscenis, & similibus. *cap. penult. l. 11. cap. Presbyteri. 19. dist. 34. & cap. 2. dist. 37.* multo minus debent ipsi Clerici huiusmodi agere, larvati incedere, aut perfructum habitum induere. *c. cum decorem. 17. h. tit. hinc in cap. un. eodem tit. in 6.* Clerici per annum artem histrionicam exercentes, ipso jure privantur omni privilegio Clericali.

11. Not. V. Quod Clericis inhibeat, ne aleas, & taxillos ludant. *c. inter dilectos. 11. de Excessibus Prælator. c. 1. dist. 37.* alearum autem nomine omnis lusus prohibetur, qui fortunâ potius, quàm arte regitur, unde secundum Panorm. *in cap. Clerici. 1. c. h. tit. num. 11.* non censetur prohibitus lusus conorum, schachorum, & similibus. Et generaliter etiam ludum alearum & chartarum tunc esse graviter prohibitum, si non tam causâ recreationis, quàm loci, & frequenter ac immodicè, cum periculo scandali, vel amissione temporis utilis in studia vel pietatem, vel Divinum officium impendendi, aut pro pecunia prospectu Ecclesiæ acquisita, & in pauperes distribuenda ludatur, censet Sylvester. *V. ludo. num. 11. Less. de Just. & Jure. lib. 2. c. 26. num. 5.*

13. Not. VI. Quod Clerici non debeant arma gestare, *cap. 2. h. tit.* Sed hoc de armis proditoris, & offensivis, atque si Clerici vellent passim sicut laici & milites armati incedere, sentium Interpretes cum Glossa *in d. c. 2.* Indeque concedunt Clericis itinerantibus per loca periculosa ad terrorem hostium vel latronum, & defensionem proprii corporis arma portare, quamvis interim haud dubie sanctius & laudabilis sit, in Deo confidere, & observare dictum S. Ambrosii. *in c. 3. causa 23. quest. 1. dolor, inquit, fletus, orationes, lacryme fuerunt mihi arma adversus*

milites, & alia enim munimenta sunt sacerdotis: servum Christi non custodia corporalis, sed Domini providentia seipsum conservat.

Not. VII. Quod monet Henr. Zoël. *hoc 14 tit. num. 7.* statum Clericalem plurimum infamari ab avaritia, dum vel sibi aut suis hæredibus (plerumque ingratis & prodigis, apud quos bona Clericorum parùm fructificant) vel etiam Ecclesiæ cum nimia sollicitudine, exiguâ verò in Deum confidentiâ & largitate in egenos omnia conquirit: neque enim probandi sunt ministri, ait Zoël. *d. loc.* qui ut magis fideles videantur, & in aram Ecclesiæ quid intendant, cuncta extorquent, & corradunt, sacrificium per hoc se Deo facere putantes, minus ei gratum, quia odio habet rapinam in holocausto. Videantur etiam tex. *in Can. quod autem. 3. causa. 23. q. 7. Can. res Ecclesiæ. 26. cum duobus seqq. causa. 12. quest. 1.* & præ ceteris insignia monita D. Ambr. & Hieron. *in c. aurum. 70. & cap. gloria. 71. causa. 12. q. 2.* ubi per plura elegantia verba concludunt, minime Deo acceptum esse, vel ipsas etiam Ecclesias splendidius ornare (quæ ornamenta multoties sacrilega hostium manus invadit) si interim pauperes, egentes, & captivi apud hostes in durissimâ servitute constituti negligantur, qui pecuniâ Ecclesiæ juvari potuissent: tantum abest, ut privatis & propriis divitiis studere concesserint, quod Sacerdoti ignominiosum D. Hieron. *in d. c. gloria.* pronunciat. Et qualiter Clerici teneantur superfluos redditus prospectu Ecclesiæ acquisitos in pios usus convertere, & univèrsim de potestate disponendi circa Clericorum bona & redditus, traditur infra *in Tit. de Peculio Clericorum & seqq.* & explicavi in *Man. Paroch. parte. 4. c. 4.*

Præterea ad avaritiæ prohibitionem
Hhh 3 etiam 16

etiam referri potest, quod Joan. XXII. in Extravag. spondent. de Crimine falsi inter Com. generaliter quidem omnibus, in specie vero, Clericis sub pœna privationis beneficiorum, & inhabitationis ad eam imposteram obtinenda interdixerit, ne aurum vel argentum alchymicum, quod plerumque falsum est, & veri auri vel argenti in se substantiam non habet, faciant, aut fieri procurent, vel factum in exsolutione debitorum utantur: nam præter fraudem in damnum proximi cedentem per talem Chymicorum laborem fit jactura temporis & pecuniarum, nec prodiguntur tantum opes, sed & exinaniantur, & in fumum abeunt cum gravi reipublicæ, & piarum causarum, ac pauperum præjudicio. Quamvis de cætero ars Chymica, quæ naturæ principia & qualitates pulchrè demonstrat, & plurima salubria medicamenta parat, merito commendanda sit.

TITULUS II.

De Cohabitatione Clericorum & mulierum.

SUMMARIÆ.

1. Clerici debent continenter & castè vivere.
2. Quæ mulieres permittantur cum Clericis habitare?
3. Ob periculum perjurij non sunt cogendi Clerici, ut concubinas abjurent.
4. Pœne Concilij habent locum etiam in suspectis sine qualitate concubinatus.
5. Ad eas incurrendas in foro conscientie requiritur sententia declaratoria.
6. Adultus lapsus carnis qualiter puniendus?
7. Concubinarius non est suspensus suspensione propria dicta.
8. An & quando in Divinijs vitandus?

Nimis longum esset referre omnes sacros Canones, qui incontinentiam Clericorum detestati sunt. Videri

poterunt in dist. 81. & in Decretalibus tit. Præ cæteris verò notanda & obiter da sunt verba Concilij Trid. sess. 23. ut in form. c. 14. quàm turpè, inquit Concilium ac Clericorum nomine, qui se divitiarum addixerunt, sit indignum in turpitudine sordibus, immundaque concubinato versari, satis res ipsa communi omnium fidelium offensione, summo Clericalis militie dedecore rejiciatur, igitur ad eam, quam decet, continentiam, ac vitæ integritatem ministeria clesie revocentur, populusque licet magis discat revereri, quo vitæ castiores cognoverit, prohibet S. Synodus quibuscunque Clericis, ne concubinas aut alias mulieres, de quibus possit veri suspicio, in domo vel extra domum, aut cum iis ullam consuetudinem habere audeant, alioquin pariter a sacris Canonibus vel fiat utis Ecclesiæ impositis puniantur. &c.

Fœminæ quidem ob artem, vel aut secundi gradus consanguinitatem permittantur. c. cum omnibus. 27. d. 81. pen. h. tit. Si tamen etiam ista viderentur propter se, vel pedissequas earum suspectarent, protinus removendæ essent, quæ iam in his scelus contigisse compertum est. c. 1. eod. c. legitur. 23. d. 81. Ad hoc Concilium ipsum pœnas & certum modum procedendi contra hujusmodi concubinos, ac inter alia statuit, ut si a Superioribus moniti à fœminis suspectis se non stinuerint, tertiâ parte fructuum beneficiorum suorum quocunque sint ipso facti vati: sin autem in delicto eodem persistentes secundæ monitioni adhuc non obtemperaverint, fructus omnes ac proventus beneficiorum eo ipso amittant &c. verò cogendi sunt Clerici, ut concubinas abjurent, ne inligantur